

Lea Fatur:

Matjažek.

6. Moja mama nosi janko.

O ljubi Bogek! Je li ta deček, ki gleda iz vodnjaka, res Matjažek? Deček, ki ima bel svitek okoli glave, bel svitek z rdečim vrhom? In tak rdeč jopič kakor mak na vrtu? In prave turške hlače? In turške mehke čeveljčke? Nemara, da so odrli ubogega dečka in naredili Matjažku čeveljčke? ... In ob pasu te obleke se sveti prava sablja. Taka, ki reže glave. Ko bo začel mahati Matjažek ž njo, bo pobil vse Turke in ušel domov. Zdaj je majhen, in nihče mu ne ve povedati, kod se gre v Podkrnos. Turki so res neumni! Vse vprašuje, a nobeden ne ve za Celovec ne za proštijo ne za Podkrnos. Ko pa vprašujejo Matjažka, mu pa pravijo Mahmud. Oh, kako je hudo za malega dečka, ki so ga ugrabili Turki! Ne tepejo ga, ne vprezajo ga v plug kakor viteza Bojka — ali povedati ne sme, da je Matjažek, da je kristjan. Govoriti ne sme od svoje ljube mame ne od dobre stare mame. Tista Turkinja, ki sedi tam pod drevesom — ni takšnega v Podkrnosu! — pravi, da je ona njegova mama, in tista dva dečki, ki se igrata, da mečeta lesene punčke v vodnjakovo korito, kjer plavajo ribe, kakršnih ni v Glini — tista Hafi in Mufi in Era in Bera — pravijo, da so mu bratje, pa niso bili še nikdar nikoli Podkrnosom. Ne vedo ne za liso ne za rjavca in ne za grajsko kačo, ki hodi k Matjažku mleko pit. Ne vedo, kaj je zvon, ne kaj je sveti Miklavž, ne kaj so božiči. O ljubi Bogek, kako neumni so ti dečki! V Podkrnosu ve še maček, kje je pot v Celovec; tukaj pa še Ali ne ve, tisti šobasti, ki je prijahal z Matjažkom sèm.

Deček vzdihne, sede na rob vodnjaka in gleda vase: Ne sme več govoriti o Podkrnosu, ne praviti, da je Matjažek. Zažugal mu je gospod, ki ga je kupil, gospod, ki se mu pravi valjevski beg. Zažugal mu je, da ga bo Ali z bičem. Zato, ker je povedal v tisti šoli, kjer se valjajo dečki po tleh in vpijejo: »Mohamed!« — ker je povedal, kako pravijo stara mati. Matjažek ne bo več rekel, da ni Mahmud; Matjažek ve, kako boli bič, in je majhen ubog deček. Pa vé vse: O punku, o svatbi, o Turkih. Vé, kako je zdravil hudi Turek Ibrahim uboge velike dečke z bičem, da so imeli reveži pisane hrbte in krvava meča ... In dostikrat, ko je bilo malemu dečku tako hudo, je prišla mama in ga je odnesla. Ali zakaj ga je prinesla nazaj?

Vpraševal je Matjažek po poti: »Je to Celovec? — Glina? — Proštija?« — Pa ni bilo doma! Vsak dan je rekel dobri Turek: »Jej, Matjažek, jutri boš doma.« Pa je bilo danes in jutri ... Mama je prihajala, da je ni videl. Potem so prišli nekam, kjer je bilo veliko lesenih hiš. In tenki, tenki zvoniki. »Tam molijo Turki Boga,« je

rekel dobri Turek. Gori je bil velik grad, pa ni bil Podkrnos. Matjažek je bil tako truden, da je kar ležal na tleh. Pa so prišle bav-bavženske v hlačah in so prinesle pogačic in mleka. Pa so prišle prave ženske in so mu prinesle lešnikov in trnulj. Milovale so dečke in govorile: »Če vidite naše, recite jim, da naj ne pozabijo svoje vere. In tudi vi, dečki-ubožci, ne pozabite mater!«

Šel je mimo Turek v dolgem kožuhu, z velikim svitkom na glavi, in za pasom se mu je svetilo. Matjažek je razumel, da je to gospod, kakor je oni v gradu, kamor nosi ata tiste trikrat proklete davke. Pa žalosten je bil ta gospod Turek in žalostno je pogledoval dečke.

Za gospodom je šel tak, kakor da je izrezan iz zrelega kostanja. Šobasta usta je imel in velike zobe pa rdečo kapo na glavi. Tisti kostanjasti je pogledal Matjažka in pokazal zobe, kakor da ga misli požreti. Pa je poskočil za gospodom in sta se ustavila oba ob Matjažku. Tudi gospod je delal velike oči in usta. Kostanjasti je rekel:

»Alah te je blagošlovil gospod! Ali ni deček ves tak, kakršen je bil tvoj Mahmud?«

Gospod je prijel Matjažka za brado in ga je izpraševal. Začudil se je: »Tudi glas in pogled sta ista! Lahko bi mislila Roža, da je res njen sin. Ali deček bi nas lahko izdal?«

»Majhen je še, gospod. Bo kmalu tudi sam verjel, da je Mahmud.«

Gospod je ugibal: »Brez otroka ne smem pred svojo ženo. Hči je velikega vezirja in težko gleda, da ima moja druga žena štiri otroke.«

Kostanjasti je kimal: »Je res čudno urejeno, da ima vsak nas samq po en vrat.«

Oba Turka, hudi in dobri, sta stopila h gospodu. Vprašal je: »Prodaš dečka?«

»V Carigradu bi dobil več zanj,« je okleval hudi Turek, dobri pa je silil: »Do Carigrada ne pride. Vedno joče po materi.«

»Dobil bo dobro mater,« se je zarežal kostanjasti. Gospod je vrgel Ibrahimu nekaj, kar je cingljalo. Priklonil se je gospodu. Dobri Turek je objel Matjažka: »Alah s teboj, siromaček!« Dečki so klicali: »Z Bogom, Matjažek! Ne pozabi na nas!«

Turka sta peljala Matjažka v veliko hišo. Tam so ga ženske okopale in oblekle po turško pa ga opasale s sabljo. Potem ga je vzel kostanjasti Ali v naročje in mu velel: »Če te kdo vpraša, reci: Mahmud sem, sin bega iz Valjevega. Zdaj gremo domov k tvoji mami.«

Mislil je, da bo našel res svojo mamo, pa je bila ta beginja, ki pripoveduje zdaj oni, ki je prišla z malo punčko v vas, z malo Leko, ki vpije »Mud! Mud!«

To pripoveduje beginja, kar premišljuje Matjažek. Pravi: »Povej, preljuba, kaj mi je storiti? Otroka mi je pripeljal mož domov tako izpremenjenega, da ne pozna lastne matere. Ko sem ga stisnila prevesela k sebi, se je branil divjaško in vpil: ‚Ne maram te! Turkinja si!‘ Rečem mu: ‚Mahmud, srce moje, saj sem vendar tvoja mamica! Kaj ne poznaš več svoje mamice?‘ Pa se me je branil in kričal: »‚Moja mama nosi janko! Ti imaš pa hlače! Ti si turški bav-bav!‘ ‚Turški?‘ sem se mu zasmejala, ‚kaj nisi tudi ti Turek, Mahmudek moj?‘ Pa se je zrepenčil ta malež: ‚Jaz sem kristjan! Moja mama je v Podkrnosu.‘ Vsa izneumljena in prestrašena sem poklicala Alija in ga vprašala, če ni moj otrok občeval v hiši moje svakinje z otroki raje. Pa mi je ta zverina pritrdil ravnodušno, da je tam dosti takega drobiža in da ne moreš ubraniti otroku do otrok, posebno ker je bilo Mahmudku dolg čas. In da bo otrok tako kmalu pozabil na to.«

»Kaj pa pravi tvoj mož?« je vprašala sočutno Lekina mama.

Beginja je pa zamahnila z rokami, ki imajo rjavo dlan in rdeče nohte: »Saj veš, kaj so možaki. Ni, da bi pregovoril pametno besedo ž njimi. Smejal se mi je, da toliko uvažujem vsako otrokovo besedo.

Tam mu je stregla sužnja-kristjana, pa se je odvadil turško oblečenih žensk. Pomisli! Videl je kristjanske dečke, ki so jih gnali v Carigrad. Bil je med njimi deček njegovih let, neki Matjažek iz Koroške. Lahko se mu še pritakne, da je on tisti deček; saj veš, kako domišljijo imajo otroci in tvoj Mahmud še posebej, mi je rekel mož. Glej samo, da se odpočije in naspri in pusti me v miru; veš, da mi je zastalo mnogo upravnega posla. Otroka pa drži drugič doma; dovolj sitnosti mi je prizadeval. Kakor da ni silil Mahmud sam ž njim in kakor da se ni hotel oče pobahati pri sestri in sorodnikih z vnukom velikega vezirja sultanovega.«

Mama od Leke je našobila usta. Beginja je tožila. »Nimaš sočutja pri moških... Poglej, kako me je prestrašil zvečer, ko sem ga spravljala sama spat! Priporočamo se Alahu in Mohamedu, sem molila. Deček pa, namesto da bi molil z menoj, kakor je bila navada, se je upokončil in hitel: ‚Pri nas pa molimo tako: S križem ležem, s križem vstanem. Križ me varuje od polnoči do polnoči. Angelček moj, varuj ti mene nocoj!‘«

»Glej,« se je začudila Lekina mama, »kako dobro glavico ima tvoj Mahmud, da si je zapomnil toliko pesmic. Treba ga bo poslati v visoke šole; to bo še luč, ki bo svetila turškim deželam.«

Zadovoljno se je nasmehnila beginja: »V Carigrad ga pošljemo in še v druge kraje. Bival bo pri svojem starem očetu in videl sultanovo moč. Ah, Ima, ti me znaš potolažiti, ti si moja odkrita prijateljica. Poglej — meni se zdi, da ljubi beg bolj svojo drugo ženo in njene otroke, ko vendar nista Hafi in Mufi pol tako nadarjena kakor moj Mahmud in tudi nista tako odlične rodbine.«

»Gotovo da nista,« je zategnila usta Lekina mama. Beginja je pa povzela: »In ravno zaradi moje rodbine... Pomisli, kako bi se slišalo, da hoče biti vnuk velikega Mohamedovega vezirja kristjan! Mislila sem, da spravim ubogo zmedeno glavico na pravo pot in sem ga poslala z dečkoma v šolo k hodži (turškemu duhovniku). Mahmud je bil že večkrat tam. Pa kaj mi naredi! Hodža je narekoval otrokom to, kar ponavlja rad vsak veren Mohamedanec: ‚Bog je Bog in Mohamed je njegov prerok.‘ Mahmud pa se oglasi: »Stara mama pravijo tako: Tri osebe en sam Bog — bodi česčena presveta Trojica!‘ Hodža je bil ves iz sebe; natepsti se ni upal na šega, poslal pa je vse tri domov in prišel sam k meni, zakaj pustim otroka med kristjanske. Jaz se pač ne bojim hodže...«

»Ne, tebi se ni treba bati hodže,« je pritrdila Lekina mama. »Le pridi z Mahmudom k meni, da se poigrata z Leko. — Mahmud, srce moje, te boli kaj glavica?«

Matjažek je pogledal zaupno v oči Lekine mame in odgovoril zagonetne besede: »Bič je dobro zdravilo.«

(Dalje prihodnjič.)